

Сторінки учительського й жіночого життя

Ексклюзивне інтерв'ю Ольги Ніколенко

Вона рано прийшла в науку. У 24 роки захистила кандидатську, у 30 – докторську дисертацію... Десятки монографій, підручників, посібників, сотні статей, виступів на конференціях. Її знають в Україні та за кордоном. Там, де вона з'являється, завжди щось нове, красиве й цікаве. І там, де вона, по-людськи затишно. Тому до неї їдуть звідусіль, з різних куточків України та світу, а Полтава поступово перетворилася на справжній центр вивчення зарубіжної літератури. Як їй це вдається? Що дає сили цій жінці жити й творити? Як вона ставиться до життя? Отже, видавець журналу Дмитро Лебедь веде розмову з Ольгою Ніколенко...

Мрія та життєва дорога

У кожного із нас своя мрія... Але не кожному випадає її здійснити. Як Ви вважаєте, Ваша мрія перетворилася на реальність? Що Ви досягли і чого ще не досягли в житті?

Із дитинства я прагнула бути вчителем... Чому? Тому що, мабуть, мені дуже пощастило на вчителів. Я навчалася в одній із найкращих (на той час) полтавських шкіл, де працювали справжні «зірки» учительської справи. Зі шкільного життя я винесла усвідомлення того, що вчитель завжди відданий дітям і ніколи не спиняється у творчому пошуку. «Серце віддаю дітям» – цей вислів В. Сухомлинського саме про моїх учителів, котрі вміли запалювати вогники в душах вихованців. У початковій школі засади грамотності й відповідальності заклала Валентина Євгенівна Великая. Із нею ми не тільки читали й рахували, а ще й багато майстрували, малювали, ліпили, грали в ляльковий театр... Потім я навчалася в математичному класі, який закінчила із золотою медаллю. Викладання математики було цікавим і захопливим, ми насолоджувалися формулами й рівняннями завдяки вчительці Олені Андріївні Армишевій... Але було в нас, тодішніх школярів, ще одне захоплення – художня література. До Полтави з далекої Півночі приїхала Ніна Григорівна Купрієнко. Вона була такою яскравою особистістю, що коли говорила, всі мимоволі замовкали й слухали її слова, як музику... Даром слова вона могла переконати дорослих і школярів. Ми обоювали її й готові були годинами читати твори, аби тільки розмовляти з нею на рівних і заслужити її повагу.

Ольга Миколаївна Ніколенко — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Те, що зробила Ніна Григорівна, було дуже важливим для кожного із нас, бо ми зростали в епоху тотального ідеологічного тиску. Згідно з програмами того часу ми мали читати твори соціалістичного реалізму, конспектувати матеріали з'їздів партії, твори марксизму-ленізму... Утім, Ніна Григорівна, як могла, оберігала нас від цієї шкідливої для наших душ діяльності. Вона створила Пушкінський клуб, прилучила нас до читання класичної літератури... І так (із віршами й літературними вечорами) ми благополучно пережили той складний час. Тільки тепер я зрозуміла, який подвиг зробили в радянську добу наші вчителі. Вони захоплювали нас своїми предметами так, що на ідеологічні моменти просто не залишалось ані часу, ані бажання. Вони зробили нас людьми. І я усвідомлюю, що саме мої вчителі показали мені щасливу дорогу, якою я й зараз іду по життю... Це учительська дорога, краще за яку немає нічого у світі! Куди б мене не повертала доля, в душі я завжди залишаюся вчителем.

А як ви стали вчителем? Де навчалися? Розкажіть про Ваші університети...

Мені випало навчатися в різних університетах. Найрідніший, звісно, це Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, куди я прийшла в 1983 р. на філологічний факультет. Потім я сюди повернулася вже кандидатом наук на кафедру світової літератури, де працюю й нині. Але також я дуже люблю Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (за часів мого навчання – Київський державний педагогічний інститут імені О.М. Горького). Тут я отримала диплом про вищу освіту, тут навчалася й в аспірантурі. Тут я зустріла нових учителів – великих учених: Івана Трохимовича Крука, Лесю Федорівну Мірошніченко, Бориса Борисовича Шалагінова, Любов Іванівну Мацько, Віталія Івановича Кононенка,

Володимира Івановича Гончарова, Людмилу Петрівну Іванову та інших. Кожен із них став важливою віхою на моєму шляху. Завдяки Івану Трохимовичу я опинилася в аспірантурі й під його керівництвом виконала кандидатську дисертацію «Концепція людини й суспільства у прозі А.Платонова 1926-1934 рр.». А завдяки Лесі Федорівні Мірошніченко назавжди пов'язала своє життя із учителями. Її захопливі лекції й досі звучать у моїй душі...

Що Вам запам'яталося з університетського життя?

Ми дуже багато спілкуватися з учителями, слідом за Лесею Федорівною бігали по школах у пошуках талановитих учителів, переймали їхній досвід. А ще було багато наукових гуртків, студентських наукових товариств. І не формальних!.. Пам'ятаю, як ми сиділи на сходинах в НПУ імені М.П. Драгоманова й довго обговорювали наукові проблеми. Іван Трохимович Крук домовився, щоб ми мали змогу відвідувати спецкурси в КНУ імені Т.Г. Шевченка. Так я познайомилася із С.Б. Бураго, І.Я. Заславським... А ще були студентські олімпіади з філології, куди я їздила від України. Це було дуже відповідально й почесно. Декан нам сказав: «Без перемоги не повертайтеся до Києва...». І ми, представники України, неодноразово перемагали на філологічних олімпіадах представників інших республік.

Коли я навчалася в університеті, в мене було ще одне захоплення – літні табори, куди ми, студенти-філологи, щороку вирушали працювати вожатими. Я дуже люблю таку живу, творчу роботу з молоддю! Протягом кількох років роботи в літніх таборах через мене пройшло не одне покоління дітей... Як цікаво було стежити за їхнім розвитком, дорослішанням! Тоді я вперше відчула, що можу впливати на становлення інших. У літньому таборі мої вихованці називали мене «Чебурашка», бо на День іменинника я завжди грала роль цієї казкової істоти. У мене була спеціальна шапочка з великими вухами, білий комірець, коричнева кофточка і ціла купа подарунків, які

я (згідно зі сценарієм) роздавала дітям. У літньому таборі ми багато співали, вигадували різні ігри, ходили в походи... Коли наставав кінець літньої зміни, ми всі, діти й дорослі, плакали, а потім наставала осінь – і на мою адресу приходили листи від тих, з ким провела чергове яскраве літо...

Троянди, виноград і запах книжок у дитинстві

Звідки Ви родом? Чи успадкували вчительську професію? Хто Ваші батьки і що Ви найбільше пам'ятаєте зі свого дитинства?

У моїй родині поєдналися дві лінії – українська (полтавська) і болгарська (одеська). Моя мама, дідусь і бабуся по її лінії, всі мамині родичі жили в Полтаві, переважно учителювали (як прадідусь Данило), тому, мабуть, професію вчителя я успадкувала від предків. Мамин батько (дідусь Михайло) працював в Управлінні кінофікації. Звідти його мобілізували 21 червня 1941 р. на фронт Другої світової війни. Дід Михайло і бабуся Ольга (на честь неї мене й назвали) нещодавно одружилися, в них народилася донька (моя мама) Людмила, а тут – війна... І не побачила більше моя мама та моя бабуся Оля більше Михайла, бо загинув він у 1942 році в с. Кондраково неподалік від Ржева (похоронка й досі зберігається у нашій сім'ї). «Я погіб подо Ржевом...» О. Твардовського завжди глибоким щемом відлунює в моїй душі... Мама й бабуся пережили окупацію Полтави, побачили звільнення міста від фашистів, а потім тяжкі повоєнні роки... Бабуся Оля шила й вишивала, щоб у моєї мами було вбрання і на закінчення школи, і для вступу в інститут...

Михайло Андрійович і Ольга Данилівна. 1936 р.

Окрім Полтави, яка є любов'ю мого життя, я з особливою ніжністю ставлюся ще до одного міста – Одеси. Мій батько Микола та вся його родина походять із одеських болгар. Там і зараз є поселення, де розмовляють болгарською, навчання в школах ведеться цією мовою. Мої перші дитячі враження – це сильний запах троянд (із них варили варення) і стиг-

лого винограду (який вирощували й здавали державі). У болгарській родині мого батька співали багато пісень і дуже трепетно ставилися до книжок. А ще бабуся Степанида (мати мого батька) навчила мене управлятися з тістом. Я знаю і вмю готувати чимало болгарських та українських страв із тіста... Ці секрети назавжди в моїй душі...

Одеса поєднала долі моєї мами Людмили й батька Миколи. Там, біля Чорного моря, вони навчалися, зустрілися, покохали одне одного й побралися... А потім приїхали до Полтави, де вже народилася я.

Через українську та болгарську лінії моєї родини пройшла не одна війна. Прадідусь Гаврило брав участь у Першій світовій війні. Загинув на війні дідусь Михайло. Повернувся, але помер від ран дідусь Дімітрій. Воювала за звільнення Польщі, Румунії, Угорщини сестра моєї бабусі Маруся. Тому про війну часто згадували в моїй сім'ї... Так багато довелося винести людям минулого століття, але вони кохали, чесно працювали, залишалися людьми в найскрутніших обставинах.

Що потрібно жінці для щастя?

У кожного свої уявлення про щастя... Ви щаслива жінка? І чи може бути абсолютне і повне щастя?

Я думаю, Бог мене любить, бо дав мені так багато: чесних і порядних батьків, люблячого чоловіка, розумну доньку і талант творити. Для мене щастя в тому, щоб дарувати все, що маєш у своїй душі, іншим, прикрашати цей світ, робити його світлішим, добрішим, благороднішим. Для мене щастя в тому, щоб мої рідні й близькі люди були здоровими й радісними. Шкода, що пішли у засвіти мої батьки, але, як писав Я. Кавабата, «пам'ять про померлих – найбільший скарб нашої душі». Батьки так багато подарували мені скарбів, що я й досі не все осягнула... Вони б порадили з того, скільки в мене друзів, скільки добрих колег, з якими можу творчо й цікаво працювати...

А вороги у Вас є?

Мабуть, десь є... Але це мене не обходить. Я ні на кого не ображаюся, ні з ким не воюю, ні проти кого не виступаю. Кожен сам відповідає за те, що він робить. Інколи треба стати вищою за обставини. І не шкодувати любові й поваги для людей. Я спокійно живу, бо не маю в душі нічого лихого ні проти кого. Я ні в кого нічого не вкрала, нікому не заздрю, ні на кого не ображаюся... Просто живу і просто

роблю свою справу, до якої маю покликання. Це мої прості життєві принципи.

А чи маєте Ви недоліки? Які?

Звісно, маю. Надто вимоглива до себе й до інших. Не завжди вистачає розуміння ситуації або людей, а звідси й помилки. Нерідко я не знаю, правильно вчиняю чи ні... Хотілося б більше мудрості, виваженості, упевненості...

Ви – ділова жінка. А яка Ви вдома?

Насправді я не вважаю себе «діловою». Мені видається, що жінка повинна завжди залишатися жіночною і перетворювати все, до чого торкається, на прекрасне. Чи то професійна робота, чи то власна оселя... Я дуже люблю свій дім, який ми з чоловіком побудували самі. Люблю великий стіл, де зби-

раються рідні та гості. Люблю наш двір, де ми посадили мої улюблені троянди. Люблю свою вулицю, яку ми з нашими сусідами впорядкували... Якщо в мене в хаті не прибрано, я не зможу працювати за комп'ютером. Займаючись звичайною хатньою роботою, я відпочиваю душею. Тому в нашому домі завжди є чим пригостити домашніх і тих, хто переступає поріг нашої квартири.

Роки й нові обрії

Ви відчуваєте плин років? Що вважаєте найбільшим своїм набутком за 25 років науково-педагогічної діяльності?

Роки летять, як птахи, але я не відчуваю їх, тому що з кожною новою весною знову розквітає моє серце, відкрите назустріч людям. Головні мої здобутки – це мої учні, за кожного з яких не соромно. Вони учителюють, викладають, займаються наукою. Мої учні живуть і працюють не тільки в Україні, а й у Польщі, Прибалтиці, США... А мої книжки – це теж мої діти, що розлітаються по всій Україні й по всьому світові...

У Вас багато друзів у різних країнах. Ви часто буваєте в Європі й Азії. Який досвід Ви привезли в Україну? На що ми маємо рівнятися? А чим повинні пишатися? Як зберегти нам своє, рідне, в сучасному світі?

Сучасний світ став дуже тісним, а різні країни й люди – ближче одне до одного. Глобалізація й інформатизація торкнулися кожного із нас. Ми стали мобільнішими й відкритішими до світу. Частіше їзимо за кордон, і кожна подорож збагачує.

Україна прагне до Євросоюзу, але як дійти до бажаної мети? Я вважаю, що тільки через освіту,

науку, культуру. Тому я і мої колеги встановлюємо корисні контакти з університетами, коледжами, вчителями європейських країн у галузі передових гуманітарних технологій. Нещодавно я повернулася з Данії та Швеції. Там побачила цікаві методики прилучення учнів до самостійного пошуку, роботи в мікрогрупах. Велику увагу данці та шведи приділяють комунікації. Усе, що потрібно зробити, кілька разів проговорюється з іншими людьми для того, щоб знайти ефективні способи взаємодії й досягти бажаного результату. Вміння представити свою ідею чи проект, залучити інших, а потім підбити підсумки – цього в європейських країнах навчають змалку. Такий досвід, безумовно, потрібен і нам в Україні. Від європейців ми також повинні навчитися планувати свою роботу заздалегідь, прораховувати кожен крок. Це я побачила й у Японії. Ми, як правило, плануємо свою роботу на навчальний рік, а японці – на роки наперед. За два-три роки планують конференції, створюють спеціальні сайти для того, щоб зібрати потрібну інформацію та перевірити її. Для кожної доповіді призначається дискусант, котрий має ознайомитися з матеріалами (викладеними за формою) і висловити свою думку, визначити проблемні запитання, що виносяться потім на загальне обговорення. Глибина, відповідальність і дисциплінованість японців вражають. А ще мене підкорила їхня ввічливість, уміння ненав'язливо висловити свою думку, не заважати іншим. У Японії не прийнято швидко відповідати на листи, ставити незручні (особисті) запитання, бо це може порушити внутрішній простір іншої людини. Японці більше слухають, аніж говорять. Але якщо вже говорять, то це завжди щось суттєве. Вірність слову й чесність японців я змогла перевірити на практиці.

Але де б я не була, моє серце тут, в Україні. Ми маємо зберігати своє, рідне, і знати, що нам теж є чим пишатися. Наші зарубіжні партнери їздять до нас, щоб повчитися поєднанню науки й школи, щоб долучитися до наших українських традицій, до невичерпного джерела культури. Японські колеги приїздять до нас, щоб краще пізнати Т. Шевченка, І. Котляревського, М. Гоголя, М. Булгакова... А для Європи ми цікаві нашою роботою з обдарованою молоддю, творчими вчителями... У постійному русі та культурному збагаченні ми всі стаємо міцнішими проти війни та жорстокості. Звідусіль я везу в Україну найкращі книжки, художні твори для дітей і

підлітків різних країн. Переконана: чим більше читають наші учні, тим швидше вони ввійдуть до сучасного світу, зможуть інтегруватися в нього через культуру.

У Вас завжди багато ідей, проектів... Який із них найулюбленіший на сьогодні?

Останнім часом я й мої колеги багато працювали над створенням Науково-методичного центру якості вивчення англійської мови та зарубіжної літератури. Об'єдналися представники кафедри англійської і німецької філології та кафедри світової літератури. Самі зробили проект, ремонт, розробили Положення, створили ресурсну базу... У Центрі буде накопичуватися передова наукова й методична інформація з викладання англійської мови та зарубіжної літератури, відбуватимуться семінари, тренінги, культурні заходи, спрямовані на покращання володіння іноземною мовою та підвищення читацької культури в регіоні. Гасло Центру: «Більше мов – більше книжок!». Ми боремося за те, щоб наші вчителі оволоділи передовими технологіями викладання мови та літератури, а наші учні щоб більше читали художньої літератури. Незабаром відбудеться урочисте відкриття Науково-методичного центру якості вивчення англійської мови та зарубіжної літератури на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Прийдуть учні, студенти, колеги-вчителі з різних регіонів України. Прийдуть зарубіжні партнери... Запрошуємо й Вас!

У такий складний і непевний час хочеться, щоб у людей була якась світла мета, сучасний простір для навчання і спілкування. Будувати й створювати так радісно і прекрасно! Разом ми повинні побудувати й нову Україну – вільну, мирну, багату і щасливу!

Чого Ви бажаєте нашим читачам?

Я бажаю усім відчувати радість кожної хвилини, радість життя, яким би тяжким воно не було. А жити – це означає творити й працювати заради тих, хто поруч, заради наших дітей, заради нашої держави. Ми з нашими учнями несподівано опинилися в новому столітті. Що вони візьмуть із собою в нову добу?.. Невпевненість, жорстокість і відчай? Чи світлу мрію, чесність і любов? Це залежить тільки від нас і від тих книжок, що будуть читати наші діти... Як Януш Корчак, мусимо сьогодні взяти відповідальність на себе...

Дякуємо за цікаву бесіду!

ВІТАЄМО!

19 травня Президент України Петро Порошенко підписав Указ №217/2016 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня науки». Ольгу Миколаївну НІКОЛЕНКО нагороджено орденом княгині Ольги III ступеня.

25 травня в Міністерстві освіти і науки України під час Всеукраїнської наради методистів із зарубіжної літератури директор Департаменту середньої і дошкільної освіти Юрій КОНОНЕНКО вручив Ользі Миколаївні золоту медаль «Ушинський К. Д.» Національної академії педагогічних наук України.

Журнал «Зарубіжна література в школах України» щиро вітає Ольгу Миколаївну із почесними нагородами й бажає їй нових звершень на освітянській і науковій ниві!